

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“- ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ЗБОРНИК

НАУЧНО - СТРУЧНА ТРИБИНА
„УЧИТЕЛОТ И СРЕДИНАТА ЗА УЧЕЊЕ И РАЗВОЈ“

ШТИП, 2016

ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

НАУЧНО - СТРУЧНА ТРИБИНА

„УЧИТЕЛОТ И СРЕДИНАТА ЗА УЧЕЊЕ И РАЗВОЈ“

(одржана на ден **02.10.2015** година, Факултет за образовни науки, Штип)

2016, Штип

За издавачот:

проф. д-р Соња Петровска, декан

Издавачки совет:

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Дејан Мираковски
Проф. д-р Кирил Барбареев

Уредувачки одбор – Editorial Board:

проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
Проф. д-р Кирил Барбареев
доц. д-р Даниела Коцева
доц. д-р Ирена Китанова

Јазично уредување - Language Editor:

Весна Ристова (македонски јазик)
м-р Снежана Кирова (англиски јазик)

Дизајн на корица - Design:

проф.д-р Никола Смилков

Техничко уредување – Technical Editing:

доц. д-р Даниела Коцева
доц. д-р Ирена Китанова

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

371.3:371.213.3(082)

УЧИТЕЛОТ и средината за учење и развој: научно-стручна трибина:
(одржана на ден 02.10.2015 година, Факултет за образовни науки, Штип)
/ [уредувачки одбор Снежана Јованова-Митковска ... и др.]. - Штип:
Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за образовни науки, 2016. - 116
стр.: илустр.18 ; 25 см

Дел од трудовите на англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-364-5

а) Креирање средина за учење - Наставници - Зборници
COBISS.MK-ID 102227978

СОДРЖИНА

Предговор.....	7
Снежана Мирасчиева, Емилија Петрова Ѓорѓева, Даниела Коцева СРЕДИНАТА ЗА УЧЕЊЕ И АКТЕРИТЕ ВО НЕА	8
Елизабета Симоновска ИТЦ СИСТЕМ НА УЧЕЊЕ - ДЕНЕС.....	16
Верица Јосимовска КАБИНЕТОТ ПО ИСТОРИЈА – УЧИТЕЛКА ЗА ЖИВОТОТ.....	21
Киро Јорданов МОДЕРНО ВРЕМЕ – МОДЕРНИ УЧИТЕЛИ: РАБОТИЛНИЦИ, СЕМИНАРИ И ВЕБИНАРИ.....	24
Даниела Коцева, Снежана Мирасчиева СЕМЕЈСТВОТО КАКО СРЕДИНА ЗА УЧЕЊЕ И ПОЗИТИВЕН РАЗВОЈ.....	33
Светлана Пандилоска Грнчаровска, Рабије Мурати КАКОВ НАСТАВНИК МУ ТРЕБА НА СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ.....	41
Катица Трајкова, Илија Митров ПОЧИТУВАЊЕ НА РАЗЛИЧНОСТИ.....	45
Емилија Петрова Ѓорѓева ПРЕВЕНЦИСКИ ПРИСТАПИ НА АСОЦИЈАЛНО ОДНЕСУВАЊЕ	48
Лидија Кондинска НАСТАВНИКОТ, КРЕАТОР НА СРЕДИНАТА ЗА УЧЕЊЕ И РАЗВОЈ.....	53
Василка Ѓурчиновска ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ КАКО КРИТЕРИУМ ЗА УСПЕШНОСТА.....	61
Снежана Јованова-Митковска КРЕИРАЊЕ НА СТИМУЛАТИВНА СРЕДИНА ЗА ПОУЧУВАЊЕ И УЧЕЊЕ МАТЕМАТИКА	67
Елена Ташкова, Лидија Камчева Панова ЛОГОПЕДСКИ ЕДУКАТИВЕН СОФТВЕР – ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНОСТИ ЗА УЧЕЊЕ И РАЗВОЈ НА ГОВОРОТ И ЈАЗИКОТ	76
Маре Жежовска Трајковски, Силвана Ристевска ДИЈАБЕТЕС И ДЕБЕЛИНА – АКТУЕЛЕН ПРОБЛЕМ КАЈ ДЕЦАТА	81

Билјана Попеска МОЖНОСТИТЕ НА УЧИЛНИЦАТА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВА ПО ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ	83
Сања Мирчевска НАСТАВНИКОТ, КРЕАТОР НА СРЕДИНАТА ЗА УЧЕЊЕ И РАЗВОЈ	92
Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Биљана Иванова, УЛОГАТА НА НАСТАВНИКОТ ВО ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ.....	102
Билјана Денкова, Јадранка Клисарова НАСТАВАТА ПО ПРИРОДА КАКО ИДЕАЛНА СРЕДИНА ЗА УЧЕЊЕ И ЗНАЕЊЕ.....	108

Предговор

Почитувани љубители на педагошката реч,

Третата колекција на трудови од научно-стручната трибина на тема Учителот и средината за учење и развој претставува тематски обликуван зборник на трудови фокусирани на темата учител и креирањето на средината за учење и развој.

Темата Учителот и средината за учење и развој е мошне комплексна и претставува колоритен мозаик од елементи кои содржат улоги и функции на учителот обединети во креирањето на средината за учење и развој.

Текстовите поместени во оваа колекција на трудови имаат тенденција за информирање и поттикнување на размисли за креирањето на стимулативна средина која ќе води кон повисоки постигнувања на оној што учи но и целосен израз на оној што поучува. Стимулативната средина за учење е еден од оредуловите кој води кон развој, индивидуален и општествен, личностен и колективен.

Околу дваесетина размисли од теоријата и практиката говорат за искуствата, визиите и размислувањата за средината за учење и актерите во неа, нејзиниот кванититет и квалитет, потребите и предизвиците со кои се среќаваат клучните актери во нејзиното креирање.

Проблематиката средина за учење и развој во континуитет иницира нови истражувања во насока на изнаоѓање на најоптимални решенија за создавање стимулативна, творечка, инспиративна, креативна, инструктивна, адаптивна, поттикнувачка, конструктивна, кооперативна околина поучување, учење, развој.

Оваа колекција на трудови е уште еден извор кој го богати македонскиот педагошки тезаурус и го оставаме во наследство на идните генерации.

Штип, декември 2016

Од уредниците

УЛОГАТА НА НАСТАВНИКОТ ВО ИНТЕРКУЛТУРАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Драгана Кузмановска¹, Снежана Кирова², Биљана Иванова³^{1,2,3} Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип**Апстракт:**

Интеркултурализмот е еден од поновите поими во речникот на еден млад човек, на еден ученик кој активно е вклучен во образовниот процес. Токму, поради ова, наша цел е да го доближиме овој поим до него и да му помогнеме поблиску да се запознае со него, а како поинаку би можеле да го направиме ова, освен преку потенцирање на големата улога на наставникот во него. Освен голема улога, наставникот има и голема одговорност во процесот на интеркултуралното образование, затоа што тој е главниот виновник за недоволно посветеното внимание на интеркултурализмот во наставниот процес. Целта на овој труд е да ја потенцира главната улога на наставникот по странски јазици за развивање на интеркултуралните вредности кај учениците. Овој труд настана како резултат на спроведената анкета кај учениците од средните училишта кои ги изучуваат англискиот и германскиот јазик, како прв и втор странски јазик, чии резултати укажуваат на фактот што повеќето ученици сметаат дека е посветено недоволно внимание на интеркултуралното образование и дека освен изучување на странски јазици е потребно разбирање на самата култура.

Клучни зборови: интеркултурално образование, дидактика на странски јазици, култура, вредности, разлики

TEACHER'S ROLE IN INTERCULTURAL EDUCATION

Dragana Kuzmanovska¹, Snezana Kirova², Biljana Ivanova³^{1,2,3} Faculty of Philology, University of Goce Delchev, Stip**Abstract:**

Interculturalism is one of newer concepts in the vocabulary of a young person, of a student who is actively involved in the educational process. Precisely because of this, we aim to help students to familiarize themselves with this idea, and how else we could do this except by emphasizing the major role of the teacher in it. Besides this major role, the teacher has also a great responsibility in the process of intercultural education, because he/she is the main culprit for the devoting insufficient attention to interculturalism in the teaching process. The purpose of this paper is to highlight the leading role of foreign language teachers in developing intercultural values among students. The paper is the result of the survey conducted among secondary school students who studied English and German as first and second foreign language; the results point to the fact that most students believe insufficient attention is paid to intercultural education and that, besides learning a foreign language, students also need to understand the culture of that language.

Key words: intercultural education, foreign language didactics, culture, values, differences.

Вовед

Интеркултурализмот, како и мултикултурализмот се широко распространети теми со кои се занимаваат многу различни науки како што се социологијата, антропологијата, психологијата, филозофијата, педагогија, правото, социолингвистиката, психолингвистиката, етиката и др. Меѓутоа, сè уште не е доволно истражено и докажано значењето на интеркултурализмот во образованието, особено во наставата по јазик, а со тоа и улогата на наставникот по странски јазици во ваквото интеркултурално образование.

Целта на овој труд е да ја потенцира големата улога на наставникот во процесот на интеркултуралното образование, во прифаќањето на „Различниот од себе“, неговата култура и неговиот систем на вредности. Исто така, ќе стане збор и за Советот на Европа и за начинот на кој тој го стимулира учењето и употребата на странски јазици кај младите како битно средство за унапредување на интеркултуралните односи и развивање на позитивни вредности.

Идејата за еден ваков труд произлезе од анкетата направена помеѓу учениците од средните училишта кои го изучуваат англискиот и германскиот јазик, како прв и втор странски јазик. Податоците добиени од неа укажуваат на недоволното посветено внимание на интеркултуралното образование што укажува на потребата за посветување на поголемо внимание на културата на народите, чијшто јазик се изучува.

Интеркултурално образование

За да можеме да зборуваме за интеркултурално образование најнапред потребно е да го дефинираме поимот интеркултурализам и да го одделиме од поимот мултикултурализам. Според нашите сознанија и консултираната литература, во која се дадени голем број на дефиниции, ние ќе се обидеме самите накратко да го дефинираме поимот интеркултурализам како воспоставување и развивање на односите помеѓу група на луѓе од различни култури, за разлика од поимот мултикултурализам под кој се подразбира културната различност на луѓето што живеат во едно општество. Во однос на дефинирањето на овие два термина треба да се нагласи дека кај мултикултурализмот не мора да постои интеракција помеѓу културите кои се среќаваат во едно општество, додека пак кај интеркултурализмот е неопходна меѓусебната интеракција на различните култури. Во контекст на даденото постои тврдење дека секој човек станува сè побогат со секој остварен контакт со друга култура.

Интеркултуралното образование тежнее кон надминување на пасивната коегзистенција, кон поучување на ученикот на разбирање, заемно почитување и комуникација помеѓу различните култури. Ова е процес кој трае и во никој случај не значи откажување од сопствената култура и од сопствените вредности, ниту пак нужно прифаќање на други култури и туѓи вредности, напротив, интеркултуралното образование подразбира најпрво спознавање на сопствената култура и сопствениот систем на вредности. Значи, интеркултурализмот подразбира самозапознавање со цел прифаќање на „различниот“ и во оваа насока многу може да придонесе дидактиката во наставата за изучување на странски јазици, како и самиот наставник.

Улогата на наставникот при изучувањето на странски јазици во интеркултуралното образование

Секој јазик има свој начин на набљудување на светот, има свој идентитет и своја вредност, а концептот на интеркултурализмот е заснован врз нужноста од поврзување на различните јазици, култури, идентитети и вредности. Токму, ваквата сè почеста, јазична и културна разновидност се вбројува во богатствата на една индивидуа. Во таа смисла интеркултурната комуникација подразбира развивање на дијалог на повеќе нивоа истовремено, затоа што не содржи само лексика, туку и екстралингвистички контекст во кој постојат јазичните содржини. Затоа една ваква замена е од клучно значење за современото образование.

Англискиот јазик во последно време се наметна како *lingua franca* и неговото познавање се смета за неопходно, а неговото непознавање за хендикеп. Но, познавањето само на англискиот јазик не може да ни ја долови специфичноста на секој народ. Тој може да ни помогне во меѓусебната комуникација, но не и во меѓусебното разбирање. Неговото познавање не може да се поврзе ни со една култура, затоа што културните влијанија се пренесуваат само преку мајчиниот јазик или преку *lingua culturalis*.

Во Република Македонија со закон е одредено задолжително изучување на два странски јазика во основните и средните училишта. Да се изучува еден јазик значи да се изучува и неговата култура, системот на вредности, правилата на однесување и комуницирање. Значи, да се знае еден јазик не е само да се знае да се говори истиот, туку и да се знае за неговата култура, обичаи, традиција, систем на вредности, правила на однесување и сл. Познавањето на еден странски јазик е еден комплексен процес што треба да се спроведе во самите современи училишта преку поттикнување на интеркултуралното образование, односно преку наставниците по странски јазик како директни учесници во тој процес. Присуството или отсуството, богатството и сиромаштијата во однос на зборовите во еден јазик ни го покажува погледот на светот на тој народ и неговиот систем на вредности. При изучувањето на странски јазик нужно е внимателно употребување на зборовите и на контекстот во кој се употребуваат, затоа што еден збор во два различни јазика не означува ист предмет или концепт. Може да се направи голема грешка доколку буквално се употребат некои зборови и изрази, затоа што тоа може да доведе до конфликт или пак до навреда. На пример, споени показалецот и палецот во САД означуваат дека нешто е „во ред“, во Франција „нула“, во Бразил означуваат навреда, а во Јапонија „пари“.

Според ова, се наметнува прашањето како еден наставник по странски јазик може да допринесе во интеркултуралното образование на ученикот? Најпрво, самиот наставник потребно е да препознае на кое ниво на интеркултурализам е ученикот и да се обиде да му помогне, односно е потребно и самиот наставник да покаже развиена интеркултурална компетенција. Потребно е да им објасни на учениците дека со изучувањето на повеќе странски јазици им се развива критичкото размислување и им се овозможува подобра комуникација со другите народи и нивните култури, а со тоа и подобра економска положба. Оние кои говорат повеќе странски јазици се повеќе барани на пазарот на трудот и со самото тоа нивната економска стабилност е поголема. Меѓутоа, интеркултуралното образование не се однесува само на познавање на датуми, споменици, уметнички и книжевни дела,

туку и интеракција со поединци од друга култура и тоа на јазикот кој го познаваат и двајцата соговорници.

Интеркултурално компетентните наставници би требало да ги почитуваат следниве препораки:

1. Дефинирање на различностите и сличностите помеѓу двете држави, двата народа и двата јазика;
2. Идентификација и надминување на стереотипите и предрасудите;
3. Ставање на акцент на успешните поединци од нашата држава, кои постигнале голем успех во државата, чијшто јазик се изучува;
4. Издвојување на зборовите од тој странски јазик што се користат во нашиот јазик и обратно;
5. Билатерални врски помеѓу нашата и државата во која се говори странскиот јазик во поглед на економија, политика, наука, техника, уметност, образование итн.;
6. Набројување на познати спортски, музички, научнички и други имиња со потекло од таа држава;
7. Можните придобивки од познавањето на странскиот јазик што се изучува.

Овие препораки произлегуваат од анкетираниите ученици во средните училишта кои го изучуваат англискиот јазик како прв и германскиот како втор странски јазик. Дури 90% од анкетираниите одговориле дека на часовите по странски јазик воопшто не се разговара за горенаведените потточки и што е многу загрижувачки дури 55% од анкетираниите не знаат што значи самиот поим интеркултурализам. По исказите на анкетираниите ученици интеркултуралното образование е многу битно и затоа е неопходно негово актуализирање.

Можеби овие проблеми со кои се соочуваат денешните генерации на ученици нема да претставуваат никакви пречки или проблеми кај идните генерации на ученици, затоа што тие уште со самото раѓање се под влијание на различни култури и тоа преку медиумите, зголемениот број на миграции, зголемениот број на туристи и сл. Ќе биде дури невозможно да не се забележи постоењето на други култури, обичаи и вредности. Иднината ни носи мултикултуралност и несвесно прифаќање на интеркултуралноста.

Наставниците по странски јазик се оние кои треба да се главните посредници помеѓу националната култура и културата чиј јазик се изучува. Неопходно е, при самиот процес на изучување на странскиот јазик, да се говори отворено за евентуалните историски и сегашни конфликти кои постојат помеѓу земјата од која е ученикот и земјата на изучуваниот јазик. За да се спроведе ова, секако дека самиот наставник по странски јазик, освен лингвистичките содржини и граматички правила, мора добро да ги владее и фактите, односно културата и системот на вредности на јазикот кој го предава. Како културен посредник не треба да се заборави и фактот што самиот тој наставник е потребно најпрво добро да ја познава својата култура и својот систем на вредности за дури потоа да пристапи кон посредување во процесот на интеркултурализам. Ова значи дека наставникот по странски јазик е исправен пред еден голем предизвик, кој мора да го совлада и да го оспособи ученикот да го совлада интеркултурализмот. Освен задачата да го оспособи ученикот солидно да се користи со странскиот јазик, е потребно и да го запознае

најпрво со сопствената култура, традиција и систем на вредности, а дури потоа и со културата, традицијата и системот на вредности на земјата чијшто јазик го предава. Како заклучок можеме слободно да кажеме дека не е лесна и едноставна задачата на современиот наставник, односно на наставникот во интеркултуралното образование.

Процесот на интеркултуралното образование е стимулиран и од Советот на Европа, кој на различни начини се обидува да го стимулира учењето на странски јазици како битно средство во унапредувањето на интеркултуралните односи, во одржувањето на социјалното единство, но и во развивањето на позитивни вредности. Политиката на Европската Унија е онаа, која се заснова на различностите и која јасно ги нагласува вредностите на интеркултурализмот и повеќејазичноста.

Во тој контекст треба да се спомене и Европскиот ден на јазиците 26-ти септември, кој Советот на Европа започна да го одбележува од 2001 година и кој оттогаш се обележува ширум Европа со цел да се поттикнат луѓето да изучуваат повеќе странски јазици. Овој датум има за цел да потсети колку е важно вложувањето во изучување на странски јазици, затоа што со тоа се гради подлога за разбирање помеѓу постоечките култури. Дури 47 земји, меѓу кои и Македонија, го обележуваат овој Европски ден на јазиците, кој има за цел, пред сè, да го промовира јазичното и културното богатство на Европа и притоа да ја зголеми свеста за важноста од изучување на јазици поради зголемување на степенот на плурилингвализмот и меѓукултуролошкото разбирање.

Како клучна алка во развојот на интеркултуралното образование, покрај наставникот, се јавува и самиот ученик, односно неговата заинтересираност, мотивираност и мобилност. Додека повеќето од младите во Европските земји за време на студиите го обиколат поголемиот дел од Европа, младите во Македонија ја немаат таа навика. Ваквата состојба, за наша среќа, останува во минатото и полека се заборава, затоа што денешните генерации на ученици се сè повеќе заинтересирани за зголемување на нивната мобилност и не ретко ги користат и стипендиите понудени од Европската Унија од типот на програмата *Erasmus*. Во овој контекст треба да се спомене и програмата *Erasmus Mundus*, која има за цел да ја промовира мобилноста во високото образование за земјите кои не се членки на ЕУ, каков што е случајот со Р. Македонија. Оваа програма поддржува размена на млади луѓе, мобилност и интеркултурна соработка, со посебен акцент на стекнување нови искуства од областа на образованието, јазикот и културата.

За поттикнување на мобилноста кај младите луѓе, односно кај учениците е неопходно запознавање на наставниците по странски јазик со различните вакви програми и стипендии кои постојат на нашата територија. Значи, ова бара од самите наставници поголема посветеност и постојано истражување на нови можности и прифаќање на нови предизвици, односно постојана нивна будност во однос на современиот образовен процес, наспрема постојната пасивност во традиционалниот образовен процес.

Заклучок

Во овој труд станува збор за интеркултурализмот како нужен процес во современото образование и за наставниците по странски јазик, кои имаат за цел да

го имплементираат интеркултурализмот во својата современа настава. Улогата на наставниците во процесот на интеркултуралното образование е да бидат посредници помеѓу националната и туѓата култура, помеѓу двата различни погледи на светот и помеѓу двата различни системи на вредности. За успешно да ја одиграат оваа улога, наметната од современите светски трендови, тие треба самите да имаат развиена интеркултурна компетенција, а за тоа пак, е потребно активно вклучување на сите надлежни образовни институции. Во таа насока се споменува и Советот на Европа, кој нуди различни можности за развој на интеркултурализмот, но кои треба да се спознаат и искористат од наша страна.

Интеркултуралното образование не е дел од училишната програма во Р. Македонија, но се зборува за негово вклучување, затоа што тоа го наметнува современиот свет. За едно вакво образование е потребно најпрво организирање на обуки на наставниот кадар во училиштата и дури потоа негово вклучување во образовната програма.

Треба да се напомене дека интеркултуралното образование не подразбира преобременување на образовните програми, туку вложување на поголем напор во разбирање на начинот на размислување на „различниот од нас“, разбирање на неговата култура, неговите перцепции за светот и неговиот систем на вредности. Тоа, во ниеден момент, не значи губење на сопствената култура, национална припадност или пак, на сопственото „јас“, туку напротив, начин за подобро разбирање на сопствената култура, јазик, национална припадност и на сопственото „јас“. Целта на интеркултуралното образование е да се изгради личност која е свесна за своите различни вредности и истовремено е способна да го разбере поглед на светот на другиот „различниот од себе“.

Овој труд отвора и многу други суштествени прашања од областа на современото образование кои се надеваме ќе им послужат како подлога за плодно истражување на други истражувачи, наши колеги.

Литература

1. Bennett, M.J. (1993). *Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity* (revised). In R. M. Paige (Ed.), *Education for the Intercultural Experience*. Yarmouth, Maine, Intercultural Press
2. Marinković, D. (2012). *Regionalni Drugi* u Regioni i regionalizacija. Sociološki aspekti. V. Sokolovska i D. Marinković (ur.), 11-34. Novi Sad: Mediteran
3. Živković, D.(2012). Uloga stranih jezika u interkulturnom obrazovanju. Univerzitet u Beogradu / Filološki Fakultet